

Una disciplina In evoluzione. Terza indagine nazionale sull'insegnante di religione cattolica nella scuola di riforma, red. Guglielmo Malizia, Zelindo Trenti, Sergio Ciatelli, Elle Di Ci, Torino 2005, ss. 312.

W polskiej rzeczywistości nauka religii trafiła do szkół wokół różnych polemik. Katecheci i nauczyciele religii mieli wiele niepewności odnoszących się do nowej rzeczywistości szkolnej. Dziś przychodzi może czas ponownego zastanowienia się, jak katecheci w szkole realizują swoją misję nauczania o Jezusie i Jego Ewangelii.

Taką rzeczywistością zajęła się grupa profesorów z Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego w Rzymie i przedstawiła wynik swoich badań nad nauczycielami religii w szkole włoskiej. Ma ona podobną strukturę do aktualnej funkcjonującej w Polsce, tzn. dzieci rozpoczynają swoją edukację w wieku 7 lat w szkole podstawowej (*scuola elementare*), po jej ukończeniu przechodzą do szkoły średniej niższej (*scuola media*) odpowiadającej naszemu gimnazjum i na końcu jest szkoła średnia (*scuola superiore*), czyli liceum lub inna szkoła odpowiadająca dalszemu przygotowaniu do zawodu lub studiów. W czasie nauki szkolnej młodzież uczy się również religii w wymiarze 2 godzinnym tygodniowo. Nauczycielami najczęściej są osoby świeckie, przygotowane do tego zawodu przez specjalistyczne studia teologiczno-pedagogiczne.

O sytuacji nauczania religii w szkole i o nauczycielach tego przedmiotu piszą profesorowie Uniwersytetu Salezjańskiego z Instytutu Katechetyki i Socjologii oraz innych uniwersytetów. Wyniki swoich badań prezentują w książce, *Una disciplina In evoluzione. Terza indagine nazionale sull'insegnante di religione cattolica nella scuola di riforma*. Została wydana przez wydawnictwo salezjańskie Elle Di Ci w Leuman-Turyn w sierpniu 2005 r. Do tej pory zostały dokonane trzy badania. Pierwsze z nich, mające zasięg narodowy, odnosiło się do konkordatu między państwem włoskim a Watykanem (1984). Owocem pracy badawczej była wówczas książka pt. *Una disciplina in cammino* (Turyn 1991), relacjonująca nową sytuację szkolnictwa włoskiego. Pogłębienie badań odnoszących się do nauczania religii i jej nauczyciela zostało ukazane, w kolejnej książce *Una disciplina al bivio* (Turyn 1996). Przedstawiono w niej refleksję nad nauczycielem religii katolickiej w nowej rzeczywistości na podstawie obserwacji jak funkcjonuje autonomiczna szkoła, zreformowana przez Morattiego oraz jak realizuje się nauczyciel w nowej rzeczywistości. W końcu trzecie badanie wykonane przez profesorów Guglielmo Malizia, Zelindo Trenti, Sergio Ciatelli oraz licznych współpracowników Uniwersytetu Salezjańskiego miało na celu przyjrzenie się szkolnictwu i roli nauczania religii katolickiej w społeczeństwie szkolnym. Była też chęć spojrzenia na nauczyciela religii z punktu widzenia jego wykształcenia i formacji początkowej, następnie chciano zbadać, jak nauczyciel wszedł w rzeczywistość szkolną po latach doświadczeń wychowawczych. Innym motywem było zbadanie sytuacji nauczycieli religii, by w konsekwencji łatwiej interpretować i projektować różnego rodzaju propozycje reformatoryczne w szkolnictwie. Badanie to miało również posłużyć porównaniu szkół publicznych (państwowych) z niepublicznymi (prywatne) i ocenienie różnic, a zarazem wyciągnięcie odpowiednich wniosków. Ważnym punktem była również analiza życia religijnego i wpływu nauczania religii na społeczeństwo włoskie, biorąc pod uwagę wielki pluralizm religijny w Italii, przez który szerzą się inne religie i sekty, wielokulturowość, a przy tym zróżnicowanie ideałów i modeli wychowawczych. Badanie to miało również na celu weryfikację roli nauczyciela religii w planach duszpasterskich Kościoła włoskiego na poziomie narodowym i

lokalnym. Założone cele zostały zrealizowane, o czym można się przekonać, czytając pokazną książkę *Una disciplina In evoluzione*.

Badania zostały przeprowadzone na 1600 nauczycielach religii ze szkół publicznych i niepublicznych, rozłożone równomiernie na każdy etap kształcenia, zwracano w nich również uwagę na położenia geograficzne badanych punktów. Informacje otrzymane pozwoliły szczegółowiej opracować i przedstawić wizję nauczyciela religii. Dotykały one problemów, które w ostatnich latach pojawiły się w szkolnictwie włoskim.

Część pierwsza pracy skupia się nad motywacjami do pracy w szkole, jakimi kierują się nauczyciele oraz ich chęcią głoszenia Ewangelii Jezusowej młodzieży, a także porównaniem osobowości nauczycieli religii z nauczycielami innych przedmiotów. Mówi się, bowiem w tym punkcie o profesjonalności nauczycieli religii, gdyż stosunkowo niedawno została ona uznana jako dyscyplina „naukowa” łącząca szkołę i Kościół. W tak ważnej roli muszą występować osoby prawdziwie godne takiej funkcji i odpowiednio umotywowane do poświęcenia się młodzieży.

Innym punktem pierwszego rozdziału jest analiza sytuacji prawnej, wynikającej ze zmian reform oraz nowy statut prawny nauczyciela religii katolickiej. Kolejną część pracy rozpoczyna analiza badawcza Vittorio Pieroni, który zbierał informacje na temat osobowości nauczyciela w zależności od szkoły i od jego statusu oraz analizował liczbę godzin pracy, pomoce naukowe w szkołach.

Michale Manzo zajął się problematyką formacji nauczycieli, ze zwróceniem szczególnej uwagi na pracę początkową nauczyciela. Porównał nawet tę pracę do służby, przeanalizował przygotowanie intelektualne do nauczania oraz dalsze dokształcanie. Guglielmo Malizia porównuje sytuację sprzed reformy szkolnictwa i stan aktualny nauczycieli, którzy wypowiadali się pozytywnie o reformie 53/03 (Moratti). Twierdzą bowiem, że przyniosła ona podniesienie statusu nauczyciela, można to zauważyć przez większą integrację pomiędzy nauczycielem religii i nauczycielami innych przedmiotów. Kolejny punkt badań przygotowany przez prof. Ciatelli zawiera informacje na temat osobowości nauczyciela, jego możliwości współpracy ze wspólnotami kościelnymi, jak również jego pozycję w społeczeństwie wieloreligijnym. Roberto Rominio zajął się aspektem dydaktycznym w pracy nauczyciela religii, porównując różne okresy tzn. lata 1990, 1995 i 2004. Wziął pod uwagę treści i metody nauczania, formę weryfikacji pracy nauczyciela i jego rolę w procesie dydaktycznym. Na podstawie tych badań wysnuwa wniosek, że należy ponownie przeanalizować i zweryfikować metodologię i dydaktykę w taki sposób, by była zadowalająca. W części trzeciej książki pogłębia się tematykę wcześniej analizowaną przez badania, a przy tym są wyciągane odpowiednie wnioski. Carlo Nanni zajął się formacją nauczycieli religii, zwracając uwagę na nowe scenariusze przedstawiane w religii, kulturze i wychowaniu. Podkreślił również potrzebę rozeznania nowych perspektyw pedagogiczno-dydaktycznych, mając na względzie reformę „Moratti” we Włoszech. Oceniając pracę nauczyciela, zastanawia się również nad „powołaniem” i „misją” jego w Kościele i społeczeństwie jako tego, który w swoisty sposób kształtuje i wychowuje dzieci i młodzież. Różne perspektywy nauczania religii przedstawia prof. Zelindo Trenti, ukazujący tę dyscyplinę w oczach Konferencji Episkopatu Włoskiego, któremu bardzo zależy, by jej rozwój następował profesjonalnie i wydawał owoce w postaci dobrego wychowania religijnego młodzieży. Podkreśla przy tym wagę dialogu z innymi religiami oraz rozwiązania konkordatowe z tym związane.

Cesare Bissoli w kolejnym rozdziale przedstawia nowe cele nauczania religii, opierając się na wynikach badań, a Mario Tonini analizuje system nauczania i kształcenia zawodowego, ze szczególnym uwzględnieniem wychowania religijnego. Ważnym problemem zajął się prof. Renato Mion, dotyczącym sytuacji rodziny włoskiej i jej wpływu na życie religijne młodzieży. Zwraca uwagę na konieczność kontaktu rodziców ze szkołą, odpowiednią edukacją również rodziców, która pomoże łatwiej rozwiązywać problemy wychowawcze. Nauczaniem religii w szkołach katolickich zajęli się Aldo Basso, Sergio Ciatelli i Guglielmo Malizia. Poruszyli najważniejsze zagadnienia, np. osobowość szkół katolickich, styl nauczania, organizację szkolną, relację szkoły katolickiej do konkordatu. W kolejnym rozdziale analizowany jest problem duszpasterstwa w szkołach. Przedstawiają tę problematykę Bruno Stenco i Giosue Kosoni. Zaznaczyli klarownie, że jest ono częścią duszpaster-

stwa ogólnego Kościoła, który nakłada na tę pracę szczególną misję nauczania i musi być profesjonalna. Co myślą eksperci na temat religii w szkole przedstawił Vittorio Pieroni, a ogólne wnioski odnoszące się do nauczania religii katolickiej i jej nauczycieli zaprezentowali profesorowie redagujący książkę Zelino Trenti, Guglielmo Malizia i Sergio Cicatelli.

Książka *Una disciplina In evoluzione. Terza indagine nazionale sull'insegnante di religione cattolica nella scuola della riforma (Nauka w ewolucji. Trzecie badanie naukowe o nauczycielach religii katolickiej w zreformowanej szkole)* jest owocem intensywnej pracy badawczej i naukowej wielu osób pochodzących ze świata naukowego Włoch. Badanie to było promowane przez Konferencję Episkopatu Włoch, Biuro Narodowe ds. Wychowania oraz przez Instytuty Katechetyki i Socjologii Fakultetu Nauk o Wychowaniu na Papieskim Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie. Ta obszerna praca poszerza wiadomości o nauczaniu religii we Włoszech oraz świadczy o zainteresowaniu religią w szkole wielu instytucji odpowiedzialnych za przekazywanie wiedzy. Poruszana problematyka pozwala kompetentnie spojrzeć na działalność ewangelizacyjną realizowaną przez szkoły publiczne i niepubliczne we Włoszech. Kompetencja poparta nowymi odkryciami i wnioskami pozwoli zapewne przedstawić nowe i lepsze projekty, które pomogą rozwijać się religii w szkole. Bardzo dużo miejsca poświęcono w tej pracy samemu nauczycielowi, który jest podmiotem analizy badań. Jego kompetencja w swojej pracy została poparta dokładną dedukcją specjalistów, którzy zauważają znaczną poprawę w pracy nauczycieli religii, biorąc pod uwagę poprzednie lata. Badania naukowe autorów miały na celu odpowiedzieć na pytania i potrzeby wychowawcze w szkołach.

Książka ta, choć nie jest jeszcze przetłumaczona na język polski, już dzisiaj może przynosić dobre owoce również w naszym kraju, gdzie często się borykamy z problematyką nauczania religii w szkołach. Może zatem nam podpowiadać i dawać pomysły jak, organizować dobre nauczanie religii w szkole.

ks. Mirosław Stanisław Wierzbicki SDB